

การเมืองเรื่องซากศพ: การกำจัดความ
สยดสยองและควบคุมซากศพโดย
“กระบวนการทำให้ศิวิไลซ์”
ในสยามช่วงทศวรรษ 2430
(The Politics of Corpse:
The Elimination of Horror and
the Control of Dead Bodies dur-
ing the “Civilizing Process” in
Siam in 1880s)

ภัทรนิษฐ์ เกียรติธนิชญ์*

(Phattharanit Kiatthanawit)

* นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Graduated student, Department of His-
tory, Faculty of Humanities, Chiang Mai University).

Received: October 12, 2017

Revised: February 20, 2018

Accepted: April 24, 2018

บทความวิจัย

-

วิชาการ

บทคัดย่อ

การปลงซากศพเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ซึ่งแต่เดิมการปลงซากศพล้วนเต็มไปด้วยสิ่งที่มีลักษณะที่ก่อให้เกิดความรู้สึกสยดสยองแก่ผู้ที่พบเห็นได้ ความสยดสยองของซากศพได้ปรากฏอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติโดยที่ราษฎรทั่วไปสามารถพบเห็นได้อย่างง่ายดาย ทว่าในช่วงทศวรรษ 2430 ชนชั้นนำสยามได้ริเริ่มสิ่งที่อาจจะเรียกตาม Norbert Elias ได้ว่า “กระบวนการทำให้ศิวิไลซ์” ที่ทำให้ความสยดสยองที่มีมาแต่เดิมกลายเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับ “ความอารยะ” โดยมีการจัดการกับความน่าสะอิดสะเอียนเหล่านี้ผ่านการแต่งตั้งสัปรหร่อและออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และหวังทำให้สยามมีความเจริญและมีอารยะทัดเทียมกับตะวันตก อย่างไรก็ตาม การไล่ตามความ “ศิวิไลซ์” แบบตะวันตกนั้นมิใช่นัยยะทั้งหมดของกระบวนการนี้ แต่ผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือรัฐสยามสามารถใช้อำนาจเด็ดขาดมากขึ้นในชีวิตประจำวันของราษฎรผ่านการบงการร่างกายและซากศพนั่นเอง

คำสำคัญ: อารมณ์ความรู้สึก, ความสยดสยอง, ซากศพ, กระบวนการทำให้ศิวิไลซ์

ABSTRACT

This article examines the longstanding tradition of dead body disposal in Thai society. Findings reveal that in the past dead bodies were commonly found in public and the dead disposal was so dreadful that it caused horror to those who witnessed it. It was not until 1880s when the Siamese elite began “the civilizing process” that the horrific practices were eliminated and replaced by funerals arranged by undertakers. The author argued that the transformation of dead body disposal signifies not only the adaptation of the country to western civilization but also more restricted power imposed by the state on the body and corpse of individuals.

Keywords: Emotion, Horror, Dead Bodies, Civilizing Process

บทนำ

บทความชิ้นนี้ต้องการนำเสนอถึง อารมณ์ความรู้สึกประเภทหนึ่งที่ไหลเวียนอยู่ภายในสังคม นั่นคือ “ความสยดสยอง” (horror) ซึ่งเป็นอารมณ์ความรู้สึกหนึ่งที่สัมพันธ์กับการปลงศพอันเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตประจำวันของราษฎร แต่เดิมความสยดสยองที่เกิดจากซากศพและการปลงศพเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในสังคมอย่างเปิดเผย ราษฎรทั่วไปสามารถพบเห็นได้ตามปกติโดยที่ปราศจากการจัดการอย่างเป็นระบบระเบียบ ทว่าในเวลาต่อมาความรู้สึกดังกล่าวได้ถูกกะเกณฑ์ ควบคุม และจัดการให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและภาวะบ้านเมืองที่กำลังเปลี่ยนแปลงโดยให้ความ “ศิวิไลซ์” มากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า บทความชิ้นนี้ได้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมในอีกแง่มุมที่งานวิชาการที่ผ่านมายังไม่ได้ให้ความสำคัญนัก นั่นคือประวัติศาสตร์ว่าด้วยความรู้สึกในสังคมไทย นั่นเอง

นิยามความสยดสยองที่ใช้ในบทความชิ้นนี้สอดคล้องไปกับนิยามที่มีการให้ไว้ในประวัติศาสตร์ โดยอาจอ้างอิงเบื้องต้นได้กับพจนานุกรมในอดีต เช่น 1) อักษรอาณานิคมศรีบท ซึ่งเป็นพจนานุกรมที่หมอบรัดเลย์รวบรวมขึ้นใน พ.ศ. 2416 กล่าวถึงชุดของคำว่า “สยดสยอง” ว่าหมายถึง อาการหวาดกลัวจนขนลุกพองจากภัยอันตราย รวมถึงอาการสยะสยอง สะอิดสะเอียนจากการสัมผัสกับสิ่งโสโครกด้วยอาเจม หรือการพบเห็นสัตว์ป่า ภูตผี หรือการทำร้ายร่างกาย (Bradley 1971: 705) 2) พจนานุกรมฉบับ ร.ศ. 120 มองว่าความสยดสยองสัมพันธ์กับความน่าเกลียดและอาการขนลุกชัน (Photchanānukrom Ra sō nungrōiyīsip 1968: 392) และ 3) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 มองว่าความสยดสยอง คืออาการหวาดกลัวเสียใจ เกลียดกลัวจนขนลุกชัน (Photchanānukrom Chabap Rāchabanthittayasathān Phō.Sō. Sōngphan Sīrōikāosipsām 1981: 874)

สังคมสยามตั้งแต่ยุคสมัยต้นรัตนโกสินทร์มีความสยดสยองมากมายที่ดำรงอยู่ภายในสังคม อาทิ การใช้ความรุนแรงทั้งจากรัฐและในกลุ่มราษฎรกันเอง ความ

สกปรกโสโครกของตัวเมืองและบ้านเรือน การเจ็บป่วยล้มตายจากโรคภัยและโรคระบาด และการพบเห็นสิ่งที่มีลักษณะไม่พึงประสงค์ เช่น ซากศพ คนป่วย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถูกให้ความหมายในเชิงลบมาแต่เดิม เช่น เป็นสิ่ง “ไม่งาม” “อัปมงคล” ฯลฯ ทว่าความหมายในเชิงลบเหล่านี้เพิ่งถูกผูกเข้าในฐานะคู่ตรงกันข้ามกับ “ความศิวิไลซ์” ก็เมื่อช่วงทศวรรษ 2430 ที่ชนชั้นนายสยามได้เริ่มนิยามตัวเองเข้ากับมาตรฐานตะวันตกและพยายามเปลี่ยนแปลงปฏิรูปบ้านเมืองให้มี “อารยะ” ซึ่งทำให้ความสยดสยองของรัฐสยามเข้ามาควบคุม จัดการ และผลักออกไปจากการรับรู้ในชีวิตประจำวันของราษฎรมากขึ้น เพราะความสยดสยองเหล่านั้นได้กลายมาเป็นสิ่งที่ “อุจาด” เป็นสิ่งที่ “ไม่สมควร” แก่การพบเห็น และเป็น “ความไม่ศิวิไลซ์” ที่รัฐสยามต้องการกำจัด

รัฐสยามดำเนินการควบคุมจัดการกับความสยดสยองโดยการสร้าง “ระบอบความสยดสยอง” (regime of horror) ขึ้นมา ซึ่งเป็นระบอบอารมณ์ความรู้สึกที่มีความสยดสยองเป็นกลไกในการทำงาน และยังมีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนระบอบดังกล่าวอีกด้วย ระบอบความสยดสยองได้ทำงานผ่าน “ผู้จัดการกระบวนการทำให้ศิวิไลซ์” (managers of civilizing process) ที่คอยทำหน้าที่ควบคุม จัดการ เก็บซ่อน และผลักความสยดสยองให้ออกห่างจากการรับรู้ของราษฎร

“ความสยดสยอง” ในการปลงซากศพ และการควบคุมซากศพ โดยรัฐสยามในสมัยก่อนการปฏิรูป

ความพยายามของรัฐสยามในการควบคุมและจัดการกับการปลงซากศพของราษฎรได้ปรากฏให้เห็นในกฎหมายตราสามดวงมาเป็นอย่างน้อย เช่นในกฎหมายลักษณะโจร มาตรา 164 บัญญัติไว้ว่า

“...ผู้ใดทงองอาจหามผี ข้ามแขวง ข้ามด่าน ข้ามแดน
ไปฝั่งไปเฝ้ากัศิ ผีนอกพระนครเอาเข้าไปในพระนครกัศิ
ผู้ใดทำดังนี้ละเมิด ให้ไหม้ทั้งพวกจ้งทุกคน...”

(Lailak 1935: 353)

ซึ่งในยุคต้นรัตนโกสินทร์ชาวสยามจะใช้คำว่า “ผี” เป็นคำเรียกแทนชากศพของผู้ที่ตายไปแล้ว (Bradley 1971: 430) กฎหมายนั้นนอกจากจะสะท้อนให้เห็นว่าชาวสยามมีวิธีการปลงชากศพโดยการนำไปฝังและเผาแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่ารัฐสยามได้เข้ามาควบคุมจัดการกับชีวิตประจำวันของราษฎรในเรื่องของการปลงชากศพ ซึ่งสาเหตุที่รัฐต้องบังคับใช้กฎหมายไม่ยอมให้ราษฎรขนย้ายชากศพข้ามเขตแดน อาจเป็นเพราะในยุคต้นรัตนโกสินทร์รัฐยังไม่มีกการแต่งตั้งเจ้าพนักงานที่คอยสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยภายในสังคมอย่างเป็นทางการ

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามได้ลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง (Bowring treaty) กับสหราชอาณาจักรใน พ.ศ. 2398 ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่ทำให้สยามเปิดการค้าเสรีกับต่างประเทศ โดยที่สยามได้ทำการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบทางการค้าระหว่างประเทศ และมีการสร้างระบบการนำเข้าและส่งออกใหม่ ซึ่งสนธิสัญญาดังกล่าวมีเนื้อความเพิ่มเติมจากสนธิสัญญาเบอร์นี (Burney treaty) ที่สยามได้เคยลงนามกับสหราชอาณาจักรเมื่อ พ.ศ. 2369 สนธิสัญญาเบาว์ริงได้เปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติเข้ามาทำการค้าเสรีในสยาม อีกทั้งยังอนุญาตให้มีการจัดตั้งกงสุลอังกฤษในกรุงเทพมหานคร และมีการรับประกันสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ตลอดจนอนุญาตให้ชาวอังกฤษสามารถถือครองที่ดินในสยามได้ การลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวจึงส่งผลทำให้ชาวตะวันตกและชาวต่างชาติมากมายหลั่งไหลเข้ามาในสยามเพื่อทำการค้าเสรีและยังมีชาวตะวันตกจำนวนมากเข้ามาตั้งรกรากอาศัยอยู่ในสยาม

ชาวตะวันตกจำนวนมากที่เดินทางมาติดต่อค้าขายหรือมาพำนักยังสยามได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเมืองสยามเอาไว้ ซึ่งบันทึกของชาวตะวันตกเหล่านั้นล้วนมีคุณค่าต่อการศึกษาสังคมสยามยุคต้นรัตนโกสินทร์ในภาพรวมเป็นอย่างมาก เนื่องจากในยุคต้นรัตนโกสินทร์จะมีเพียงชนชั้นนำสยามเท่านั้นที่เขียนบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองและการทำงานของระบบราชการ ทว่ากลับไม่ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมสยามที่มาจากมุมมองของราษฎรผู้อยู่ใต้การปกครองเลย แม้ว่าชาวตะวันตกอาจบันทึกเรื่องราวภายในสังคมสยามในสายตาแบบยุค “อาณานิคม” แต่บันทึกดังกล่าวกลับแสดงให้เห็นถึงบางแง่มุมของชีวิตราษฎรสยาม และยังสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการที่รัฐสยามได้เข้าไปควบคุมจัดการกับวิถีชีวิตประจำวันของราษฎรในเรื่องของการจัดการกับซากศพอีกด้วย

พระสังฆราชฌ็อง - บัปติสต์ ปาลเลกัวซ์ (Bishop Jean - Baptiste Pallegoix) บาทหลวงชาวฝรั่งเศสเดินทางมายังสยามเมื่อ พ.ศ. 2372 และดำรงตำแหน่งมุขนายกมิสซัง เดอ มาลโลส์ เจ้าคณะเขตประจำสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพำนักอยู่ในสยามรวมระยะเวลาทั้งสิ้น 24 ปี บาทหลวงปาลเลกัวซ์ได้เขียนบันทึกกล่าวถึง “ความรู้สึกสยดสยอง” ในการปลงซากศพของชาวสยามว่า

“...เมื่อได้วางศพลงบนกองฟืนแล้วก็จุดไฟขึ้น เมื่อถูกความร้อนเข้าเส้นเอ็นหด จะดูเหมือนว่าผู้ตายกระตุกกระตักตัวได้และกลิ้งตัวอยู่ในกองไฟ เป็นภาพที่น่าสยดสยองยิ่งนัก...”

(Pallegoix 2009: 163 - 164)

ซึ่งแม้ว่าภาพของซากศพที่ถูกปลงด้วยการเผาจะมีลักษณะที่ไม่ชวนมองเพราะเต็มไปด้วยความสยดสยอง ทว่าความสยดสยองของการปลงซากศพกลับกลายเป็น

ส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตที่ราชสุยามพึงปฏิบัติกันทั่วไปในชีวิตประจำวัน

ชาวสยามยังมียุทธวิธีการปลงซากศพที่เต็มไปด้วยความสยดสยองอีกลักษณะหนึ่ง นั่นคือ

“...ถ้าผู้ตายได้สั่งไว้เมื่อก่อนตายว่าให้อุทิศเนื้อของตน
ให้เป็นทานแก่แร้งกา เขาก็จะฉีกเนื้อของผู้ตายโยน
ให้แก่กเหล่านั้นซึ่งมีประจำอยู่ทุกวัด...”

(Pallegoix 2009: 163 - 164)

ซึ่งวิธีการดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า การปลงซากศพโดยการฉีกเนื้อหนัง
ของคนตายให้แร้งและกาที่อาศัยอยู่ตามวัดกินนั้นเป็นธรรมเนียมที่ชาวสยามได้ปฏิบัติ
กันมา และธรรมเนียมดังกล่าวยังเป็นสิ่งที่มีลักษณะธรรมดาสามัญที่อาจพบเห็นได้
ทั่วไปภายในสังคม

การปลงซากศพโดยการนำไปเป็นอาหารของแร้งและกายังปรากฏให้เห็นใน
บันทึกของ เซอร์จอห์น เบาว์ริง (Sir John Bowring) ทว่าการปลงซากศพดังกล่าว
ไม่ได้เป็นสิ่งที่ชาวสยามพึงปฏิบัติกันเอง แต่กลับกลายเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการลง
ทัณฑ์นักโทษของรัฐสยาม คือ

“...ผู้ฆ่าคนตายอาจถูกลงโทษให้ตายตกไปตามกัน แต่
ว่าวิธีการลงโทษใช้ตามแบบปกติ คือ การตัดศีรษะ
หรือใช้หอกปลายแหลมทิ่มแทงร่างกาย เมื่อตายแล้ว
ศพก็จะถูกเลียบประจานและปล่อยให้เป็นอาหารของ
แร้งกา...”

(Kasetsiri 2007: 178)

จึงกล่าวได้ว่า ในบางครั้งการปลงศพโดยปล่อยให้เป็นที่ของแรงแ้งและ
 กากีเป็นการลงทัณฑ์ของรัฐสยามไปในขณะเดียวกัน ซึ่งการปลงศพดังกล่าวล้วน
 เต็มไปด้วย “ความสยดสยอง” คือ รัฐมีการใช้ความรุนแรงในการลงทัณฑ์เพื่อให้
 นักโทษได้รับความทุกข์ทรมาน อีกทั้งยังเสียประจานศพในพื้นที่สาธารณะเพื่อ
 หาราชกรผู้อื่นเกิดความหวาดกลัวและไม่กล้าเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ซึ่งการลงทัณฑ์ที่
 เกิดขึ้นพร้อมกับการปลงศพล้วนเป็นเป้าประสงค์ของรัฐสยามที่ต้องการควบคุม
 พฤติกรรมราชกร ไม่ให้ราชกรเช่นฆ่ากันอย่างง่ายดาย และเพื่อให้สังคมปราศจาก
 ความวุ่นวายและเกิดความสงบสุขนั่นเอง

นอกจากบันทึกของชาวตะวันตกจะแสดงให้เห็นถึงการปลงศพของชาว
 สยามแล้ว ในประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 เรื่อง “เอาศพไว้ค้างคืน” ได้กล่าวถึงธรรมเนียม
 การปลงศพของชาวสยามไว้เช่นกัน คือ ชาวสยามมักจะทิ้งศพค้างไว้
 ขำวันขำคืนซึ่งทำให้ศพมีกลิ่นเหม็นและกลายเป็นสิ่งปฏิกูลร้ายแรง จากนั้น
 ชาวสยามจึงจะชักศพแห่ไปทำบุญให้ทาน เปิดศพออกชำระ แล้วจึงถมร่างศพฝังไว้
 ประมาณ 1 - 3 คืน จากนั้นจึงขุดศพขึ้นมาทำบุญ แล้วนำไปเผาตามป่าช้าหรือ
 ตามวัด (Kasetsiri 2004: 581 - 582) ซึ่งธรรมเนียมการปลงศพดังกล่าวเต็มไปด้วย
 ด้วยความสยดสยอง เนื่องจากการทิ้งศพค้างไว้ขำวันขำคืนก่อให้เกิด “กลิ่น
 เหม็น” และ “สิ่งปฏิกูล” อันเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจเดียดฉันท์และไม่ต้องการที่จะพบเห็น
 ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงออกประกาศแจ้งเตือนมิให้ราชกร
 สยามปลงศพในเวลาที่เราองค์ทรงเสด็จพระราชดำเนิน ดังความว่า

“...ศพที่ตายใหม่ ๆ ในวันนั้นก็ดี หรือศพที่ล่วงวันค้าง
 คืนมาแล้วมีกลิ่นร้ายแรงนักก็ดี ในทางที่เสด็จพระราช
 ดำเนิน โดยทางสถลมารคชลมารค ณ วันใดเวลาใด ไม่
 ควรจะให้ประจวบมีเวลานั้น แลทอดทิ้งอยู่ใกล้เคียง
 ตามทางที่เสด็จพระราชดำเนินนั้น ควรต้องหลีกเลี่ยง

ไป หรือผ่อนผันเอาศพนั้นไปเสียให้พ้นไกลแต่ทางนั้น
อย่าให้เป็นทีทอดพระเนตรได้เป็นอันขาด...”

(Kasetsiri 2004: 581 - 582)

จึงอาจกล่าวได้ว่า เมื่อการปลงศพของราษฎรเต็มไปด้วยความสยดสยอง
เนื่องจากก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นและสิ่งปฏิกูลโสโครก นอกจากนี้ประกาศรัชกาลที่ 4 ยัง
สะท้อนถึงทัศนคติของชนชั้นนำสยามที่มีต่อซากศพอีกประการ ดังความว่า

“...บรรดาเจ้าพนักงานที่มาในเวลานี้ ข้างกระไรไม่มีใคร
ดูแลเอาใจใส่จัดการให้ตีปล่อยให้ศพเข่นนี้มาตั้งอยู่ที่ริม
ทางเจ้านายเสด็จมา ไม่สมควรเลย ฝ่ายพระญาณรังศรี
ก็เป็นผู้ใหญ่ไม่มีอหยาภัย ฝ่ายพระสงฆ์ที่เข้าใจวิปัสสนา
ผิด ๆ ไปแล้วจะเอาศพมาไว้ในที่ทางเสด็จพระราช
ดำเนิน ฝ่ายเจ้าพนักงานแล้วจะเลินเล่อใจไม่สังเกตว่า
อะไรจะไม่งาม อะไรจะไม่งาม จะไม่ดี ของสกปรกเป็น
อัมพะมงคลเช่นนี้ไม่ควรจะเอามาไว้ในศาลาที่ใกล้ถนน
ในวันเจ้านายเสด็จมาเช่นนี้ ถึงจะยังไม่ได้เผา ก็ควรจะ
ยกเอาไปไว้เสียที่อื่นให้พ้น จึงจะชอบ...”

(Kasetsiri 2004: 582)

ความในประกาศข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความสยดสยองเกี่ยวกับซากศพใน
ทัศนคติของชนชั้นนำสยามสัมพันธ์กับความสกปรก ซากศพเป็น “สิ่งอัปมงคล” ที่ “ไม่
ดี” และ “ไม่งาม” ซึ่งสิ่งสกปรกอัปมงคลดังกล่าวไม่ควรจะนำมาตั้งไว้ในบริเวณที่พวก
เขาสามารถมองเห็นได้ง่ายดาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณใกล้เคียงกับทางเสด็จ
พระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์ ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึง

จัดการกับ “ความไม่งาม” ดังกล่าว โดยการออกประกาศเรื่อง “ห้ามไม่ให้ทำศพหน้า
วัดหลวงหรือริมทางเสด็จ” เพื่อแจ้งเตือนห้ามไม่ให้ราษฎรทำการปลุกเมรุหรือโรงทิม
เพื่อปลงซากศพไว้ที่บริเวณทางเสด็จพระราชดำเนิน ดังความว่า

“...ให้เจ้ากรม ปลัดกรม รักษาพระอารามห้ามปรามผู้ที่
จะกระทำการศพเจ้า ขุนนาง ราษฎร อย่าให้ปลุกเมรุ
ปลุกโรงทิม ทำป่าช้าที่หน้าวัดพระอารามหลวงริม
หนทางจะเสด็จพระราชดำเนิน ให้ไปเผาศพทำเมรุ ทำ
โรงทิม ที่หลังวัดลับทางเสด็จพระราชดำเนิน...”

(Kasetsiri 2004: 55)

ซึ่งยังเป็นการตอกย้ำถึงทัศนะของชนชั้นนำสยามที่มีต่อซากศพและการปลง
ซากศพของราษฎรว่า เป็นสิ่งที่พวกเขามีความรังเกียจและไม่ต้องการพบเห็น

แท้จริงแล้ว ธรรมเนียมการทิ้งซากศพค้างไว้ข้ามวันข้ามคืนเป็นสิ่งที่ชนชั้นนำ
และราษฎรสยามต่างถือปฏิบัติกันอยู่เสมอมา จนกระทั่งในรัชสมัยของ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ธรรมเนียมดังกล่าวยังคงปรากฏให้เห็นอยู่
ทั่วไป ซึ่งชาวสยามในแต่ละกลุ่มก็จะมีรายละเอียดธรรมเนียมปฏิบัติที่แตกต่างกัน
ออกไปโดยขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตายและญาติมิตรที่ยัง
หลงเหลืออยู่ คือ หากเป็นเจ้านายชั้นสูงหรือข้าราชการที่รับใช้พระมหากษัตริย์ งาน
ศพจะถูกจัดอย่างใหญ่โตและมีการทิ้งซากศพค้างไว้เป็นเวลาหลายเดือนจนกว่าจะมี
การกำหนดวันพระราชทานเพลิงศพ แทนที่ตั้งศพของพวกเขาล้วนประดับประดาไป
ด้วยดอกไม้แห้ง ดอกไม้สด และเทียนขี้ผึ้งจำนวนมากมาย จึงทำให้ซากศพไม่มีกลิ่นที่
น่ารังเกียจแต่กลับมีกลิ่นดอกไม้หอมตลบอบอวล ชาวสยามที่ค่อนข้างมีฐานะก็จะจัด
เลี้ยงอาหารในงานศพ และอาจเก็บซากศพไว้ระยะเวลาตั้งแต่ 5 วัน 15 วัน 30 วัน 6
เดือนหรือนานกว่านั้น โดยนำซากศพใส่โลงตั้งไว้ในบ้านเรือนของตนหรืออาจฝากไว้ที่

วัด ที่กันโรงศพจะมีปล่องเสียบติดไว้เป็นทางเพื่อให้น้ำเหลืองของซากศพที่เน่าเปื่อยไหลออกมา สำหรับชาวสยามที่ค่อนข้างยากจนหรือเป็นคนยากไร้ตัวคนเดียวนั้น เมื่อพวกเขาเสียชีวิตลงสัปเหร่อก็จะหามซากศพนำไปใส่ฝือกและเผาที่กองฟอนในวันรุ่งขึ้นทันที แม้กระทั่งในยามเผาสัปเหร่อยังต้องคอยเอน้ำมาราดโลงไว้ป้องกันมิให้โลงไหม้ไฟ เพื่อที่จะนำโลงศพไปนั้นไปใช้กับคนจนคนอื่นอีกต่อไป ซึ่งยังคงมีซากศพชาวสยามผู้ยากไร้อีกเป็นจำนวนมากที่มีได้ถูกนำมาประกอบพิธีตามธรรมเนียม (Bock 2007: 50 - 51)

ถึงแม้ว่าชนชั้นนำสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พยายามริเริ่มเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมในการปลงซากศพ เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะเผชิญหน้ากับความสยดสยองของซากศพโดยตรง แต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังคงพบเจอรูปแบบการปลงซากศพที่เต็มไปด้วยความสยดสยองเอาไว้ดังเดิม ทว่าอาจจะกล่าวได้ว่าอยู่ในวงที่แคบลงเฉพาะเหตุการณ์ที่ร้ายแรงเท่านั้น หลักฐานดังกล่าวปรากฏอยู่ในบันทึกของ คาร์ล บ็อค นักธรรมชาติวิทยาชาวเยอรมันที่เดินเข้ามาสำรวจภูมิศาสตร์ดินแดนสยามใน พ.ศ. 2424 ซึ่งเป็นชาวยุโรปคนที่สองที่เดินทางขึ้นไปจนถึงตอนเหนือสุดของสยามในช่วงเวลาที่ยังเป็นป่าทึบกันดารอยู่ (Bock 2007: Preface) บ็อคได้บันทึกเหตุการณ์ในวันแรกที่เขาไปเยี่ยมชมวัดสระเกษแล้วได้พบกับ “ฉากสุดท้าย” ในชีวิตของนักโทษสยาม ที่มีเพียงพระและคนแบกซากศพเท่านั้นที่จะล่วงรู้เหตุการณ์ดังกล่าวได้ เขาได้บรรยายถึงบรรยากาศอันน่ากลัวในการปลงศพนักโทษไว้ ดังความว่า

“...เหนือศีรษะขึ้นไปมีฝูงนกกา ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในเหตุการณ์ต่อไปมาจับกันอยู่ดำมืด อีกพวกหนึ่งบินกันเป็นวงอยู่เหนือศีรษะคนแบกศพคือฝูงแร้ง พวกนกกาที่เกาะอยู่ตามต้นไม้ต่างก็กระพือปีกพับพับและส่งเสียงร้องแซ่แซ่ แสดงว่ามันก็เป็นสิ่งที่มีชีวิตอีกพวกหนึ่งที่

กระหายจะเข้าช่วยในพิธีอันน่าสลดใจนี้ด้วย นอกนั้นมี
สุนัขพอมโซ 2 - 3 ตัวเดินลับ ๆ ล่อ ๆ อยู่ห่าง ๆ แล้ว
ค่อย ๆ เขยิบเข้ามาใกล้กลุ่มคนทุกที เมื่อคนงานแบก
ศพไปที่ที่เลือกไว้แล้ว เขาก็วางศพลงบนพื้นดิน เพียง
ครูเดียวสถานที่นั้นก็คลาดคล้ำไปด้วยฝูงแสงกาที่
ตะกละและน่าขยะแขยง มันพากันโผลงมาขึ้นเป็นรูป
ครึ่งวงกลมอยู่รอบศพอย่างรวดเร็ว ส่วนพระและผู้ร่วม
พิธีอื่น ๆ ยืนอยู่ทางซีกหนึ่งจนเป็นวงกลมรอบศพพอดี
ต่อจากฝูงแสงก็ถึงฝูงกา และต่อจากนั้นไปอีกก็ถึงฝูง
สุนัข 2 - 3 ตัววิ่งวนไปวนมาส่งเสียงเห่าและคำรามต่อ
กันเองและต่อทุก ๆ สิ่งที่อยู่ระหว่างมันกับซากศพ เรา
รื้อกันอยู่ครู่หนึ่งคอยให้สัปเหร่อไปลับมีดเล่มใหญ่
กลับมา ก่อน พวกเราเห็นจะคอยไม่ไหวและวุ่นวาย
หนักขึ้น มีการเบียดแซงและจิกตักกัน มีครั้งหนึ่งหรือ
สองครั้งที่มันเข้ามาใกล้จนข้าพเจ้าต้องใช้เท้าไล่ออกไป
เมื่อสัปเหร่อกลับมาถึงก็ก้มลงผ่าศพ โดยเฉือนตรงท้อง
ออกเป็นทางยาว พวกเราไม่อาจที่จะทนมองดูเลือด
และตับไตไส้พุงอยู่เฉย ๆ ได้ จึงเริ่มตีปิกและร้องเสียง
แหลมกระโดดไปมาอย่างกระวนกระวาย มีผู้ชายอีก 2
คน ต้องช่วยกันไล่ไม่ให้มันเข้ามาใกล้คนที่ผ่าศพ
สัปเหร่อแล่นเนื้อที่สะโพก ขา และแขนออกแล้วจึงผ่าอก
อีกทีหนึ่ง พระองค์ที่อยู่ใกล้ ๆ ก้าวเข้าไปสวดมนต์ 2 -
3 คำ มือซ้ายถือตาลปัตร มือขวาถือไม้ไผ่ท่อนหนึ่งและ
เอาไม้นั้นแตะไว้ที่ศพยังไม่ทันที่พระจะสวดจบ พวกเรา

ที่รออยู่ก็ทำท่าจะรู้ว่าถึงเวลาของมันแล้ว มันกระโดดเข้ามาใกล้ ๆ อย่างบ้าคลั่ง ส่งเสียงร้องอย่างน่ากลัว ภาพของแรงที่กระโดดโหยงเหวี่ยงและกระจายกันไปรอบ ๆ ศพที่ตัดไว้เช่นนี้ ดูคล้ายกับการเต้นรำของพญามัจจุราชมืด แต่ละตัวพยายามที่จะได้รับส่วนแบ่งการเลี้ยงดูอันน่าขยะแขยงนี้อย่างเต็มที่ ข้าพเจ้าได้เห็นแรง 2 ตัวจิกนัยน์ตาศพที่ลืมหูลืมตาอยู่ทันที ยิ่งเพิ่มความน่าเกลียดน่ากลัวยิ่งขึ้น ที่พวกแรงมันทำเช่นนี้เห็นจะเป็นด้วยความกลัวหรือเพราะลูกตาเป็นอาหารเฮอร์คิวลีสของมันนั้นข้าพเจ้าไม่อาจจะบอกได้ แต่มันมักจะจิกลูกตาออกก่อนเสมอ ผู่งแรงรุ่มกันทั้งซากศพอย่างน่ากลัว บางครั้งมันสามารถถึงกับยกศพขึ้นจากพื้นดินได้ และตรงเข้าจิกตีกันเองเมื่อตัวใดตัวหนึ่งลากเอาเนื้อไปได้ครึ่งหนึ่งเมื่อพวกมันมัวแต่พะวงต่อการแย่งชิงกันมากไปจนลืมอาหารอันน่าขยะแขยง ก็มีเจ้าสุนัขไม่ทันการณ์ แรง 2 ตัวก็ปราดเข้าแย่งได้ทันที ตัวหนึ่งแย่งเนื้อออกจากปากสุนัขได้ ส่วนอีกตัวหนึ่งเข้าจิกสุนัขที่คอจนมันต้องวิ่งร้องลั่นหนีไป งานเลี้ยงอันน่าขยะแขยงและสยดสยองครั้งนี้ใช้เวลาไม่ถึง 10 นาที เสร็จแล้วพวกแรงก็เริ่มถอยออกไป 2 - 3 ก้าว แล้วลับเหวี่ยงเข้ามาผาดด้านหลังของศพออกเป็นครั้งที่สอง แล้วมีพระเข้มายืนปลงอีกครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นก็ถึงเวลาอาหารตามรายการที่สองของแรง แต่ในครั้งนี้นักแรงส่วนมากดูจะอิ่มพอแล้ว พวกกาและสุนัขจึงเข้าจัดการกับส่วน

อื่น ๆ ที่เหลืออยู่แทน เพียง 8 นาฬิกาแทบจะไม่มีอะไร
เหลือ นอกจากศีรษะและกระดูกซึ่งญาติมิตรที่เฝ้าดู
รวบรวมไว้ เมื่อข้าพเจ้าจากมาแล้วญาติพี่น้องเหล่านั้น
ก็ช่วยกันหากิ่งไม้ 2 - 3 ท่อนไปเผาส่วนที่เหลือ...”

(Bock 2007: 51 - 53)

อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงกลางรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวนั้น รัชสมัยยังคงนำชาศพนักโทษมาปลงด้วยวิธีการที่เต็มไปด้วยความ
สยดสยอง คือ มีการชำแหละศพออกมาให้แฉะ กา และสุนัขรวมทั้งกินซึ่งเป็นสิ่งที่
น่าขยะแขยง ผงสัตว์ที่มารุมทั้งศพต่างก็มีความน่าเกลียดน่ากลัว ซึ่งเป็นพิธีกรรม
หรือธรรมเนียมปฏิบัติที่มองแล้วมีความน่าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง นอกเหนือจากการปลง
ชาศพนักโทษแล้ว คาร์ล บ็อคยังค้นพบความสยดสยองด้านอื่นที่ดำรงอยู่ในวัด
สระเกศด้วย ดังความว่า

“...ข้าพเจ้าเดินต่อมาอีกหน่อยถึงลานวัดด้านหนึ่ง เป็น
หญ้า มีแท่นบูชาก่อด้วยอิฐเป็นรูปกลมสีขาว ตรงกลาง
มีเสาเหล็กสูงประมาณ 5 ฟุต บนยอดมีขอเหล็กที่ใช้
สำหรับแขวนตะเกียง บนแท่นบูชานี้มีกระดูกมนุษย์
จำนวนมากกองอยู่ มีตั้งแต่กระดูกสันหลังจนถึง
กระดูกซี่โครงและกะโหลกอีกมากมาย นอกนั้นมีศพ
เด็กเล็ก ๆ พังตายแต่ก็จวนจะเน่าแล้วอีก 2 ศพ มี
แมลงวันฝูงใหญ่ต่อมหึ่งอยู่ราวกับฝูงผึ้ง ตรงข้ามกับ
แท่นบูชาอันนี้มีกำแพงและมีโครงกระดูกมนุษย์ติดอยู่
ทางด้านหน้า ข้าพเจ้าต้องถามตัวเองว่าสิ่งที่น่า
สยดสยองอันใหม่นี้มันอะไรกัน ภายหลังจึงได้จาก

เพื่อนคนหนึ่งว่าเป็นโครงกระดูกของพระองค์หนึ่งใน
ระหว่างที่บวชอยู่ต้องอาบัติปาราชิก ซึ่งเป็นการละเมิด
ที่จะต้องได้รับโทษถึงตาย ชายผู้นี้ได้รับอาญาอย่าง
หนักที่สุดตามกฎหมายและโครงกระดูกก็โดนเอามา
ประจานไว้เป็นการเตือนพระอื่น ๆ ด้วยกัน...”

(Bock 2007: 53)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าความสยดสยองที่บ๊อคพบเจอ ทั้งชิ้นส่วนโครง
กระดูกมนุษย์ที่กองอยู่เกลื่อนกลาดมากมายบนแท่นบูชา ซากศพเด็กเล็กที่ไร้ซึ่งการ
ปลงจนแทบจะเน่าเปื่อย กระทั่งมีแมลงวันฝูงใหญ่มาตอมทิ้งราวกับฝูงผึ้ง และโครง
กระดูกพระผู้อาบัติปาราชิกที่ถูกแขวนประจานไว้บนกำแพงนี้ เป็นสิ่งที่สามารถพบ
เจออย่างง่ายดายภายในเขตรั้วของวัด หรือกล่าวได้ว่า ความสยดสยองดังกล่าวได้
ดำรงอยู่อย่างเป็นเรื่องธรรมดาสามัญสำหรับชาวสยาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำลายทัศนียภาพ
และความสวยงามของเมืองหลวง กลิ่นเหม็นของซากศพและซากศพที่ถูกทิ้งไว้นานจน
อยู่ในสภาพเน่าเปื่อยได้กลายเป็นสิ่งสกปรก ทั้งยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพของชาว
สยามด้วย ดังความว่า

“...ตามที่เราเล่ามานี้ก็คงจะพอเห็นได้ง่าย ๆ ว่าบรรยากาศ
ในลานวัดสระเกศนั้นไม่ค่อยจะน่าชื่นใจนัก และ
ทัศนียภาพก็ไม่สู้จะน่าดูเท่าไรด้วย แม้แต่เมื่อเผาศพ
แล้วก็ยังมีกลิ่นเหม็นตลบไปทั่ว ทั้งก่อนที่จะเผาและใน
ระหว่างที่กำลังเผาอยู่ในสภาพที่เน่าเปื่อยแล้วเกือบ
ทั้งหมด ถึงแม้จะเก็บศพไว้ชั่วระยะเวลาอันสั้นที่สุดนับ
แต่วันตายถึงวันเผา แต่การเก็บศพไว้นานเกินไปกว่าจะ
นำมาประกอบพิธีขึ้น สุดท้ายก็ทำให้บรรยากาศไม่สู้จะ

ดีเหมือนกัน กรุงเทพฯ จึงไม่ใช่เป็นเมืองที่สะอาด
สะอาดเหมาะสมต่อสุขภาพที่สุดในโลกนัก...”

(Bock 2007: 53 - 54)

นอกจากชาวสยามจะมีวิธีการจัดการซากศพที่เต็มไปด้วยความสยดสยอง เช่น การจุดไฟเผาซากศพบนกองฟืน การฉีกเนื้อให้แห้ง กา และสุนัขกิน หรือมีธรรมเนียมปฏิบัติตั้งศพทิ้งไว้ข้างคินแล้ว ชาวสยามยังมีการจัดการซากศพอีกวิธีหนึ่งที่มีลักษณะค่อนข้างแปลกประหลาดเป็นอย่างมาก กล่าวคือ หากมีราษฎรบ้านใกล้เคียงเสียชีวิตอันเนื่องมาจากการฆาตกรรมหรือฆ่าตัวตายแล้ว ราษฎรที่อาศัยอยู่ภายในบริเวณนั้นก็จะร่วมใจกันอำพรางซากศพ มิให้ความดังกล่าวยแพร่งกระจายออกไป ดังความที่พระสังฆราชฉง - บัณฑิต ปาลเลกซ์บันทึกลงไว้ว่า

“...ในประเทศสยามมีกฎหมายที่ดูจะประหลาดกว่าทางยุโรปอยู่ลักษณะหนึ่ง กล่าวคือ ถ้ามีการฆาตกรรมเกิดขึ้น ณ ที่ใดบ้านเรือนใดที่อยู่ใกล้เคียงกับสถานที่เกิดเหตุขึ้นโดยปริณิสนทลหกลีบตัวช้โดยรอบ จะต้องรับผิดชอบด้วยและถูกปรับไหมอย่างแรง บทลงโทษอย่างเดียวกันนี้ใช้แก่กรณีอัตวินิบาตกรรมหรือฆ่าตัวตายด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดกรณีพิพาทหรือผิดฟ้องหมองใจกันขึ้นระหว่างบุคคลสองคน ชาวบ้านใกล้เคียงจึงได้วิ่งมาช่วยกันระงับยับยั้ง และพยายามทุกวิถีทางที่จะมิให้มีการฆ่าฟันกันตายลงได้ ถ้าเมื่อใดในเวลากลางคืน ใครคนหนึ่งผูกคอตายในท้องที่ใด พอรุ่งขึ้นชาวบ้านจะช่วยกันเอาเลื้อยห้อยคอตายและก้อนอิฐเข้าไปด้วยให้หนัก ๆ แล้วนำไปโยนทิ้งเสียในแม่น้ำ

และช่วยกันกลบเกลื่อนร่องรอยเสียสิ้น...”

(Pallegoix 2009: 163 - 164)

อย่างไรก็ตาม การที่รัฐสยามประกาศใช้กฎหมายเพื่อลงโทษราษฎรที่ไม่เข้าไปห้ามปรามเวลาเกิดเหตุทะเลาะวิวาทกันจนถึงแก่ความตาย รวมถึงการให้ราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณบ้านใกล้เคียงกับอาณาบริเวณที่เกิดเหตุฆาตกรรมหรือบริเวณที่พบซากศพคนฆ่าตัวตายมาร่วมรับผิดชอบตามกฎหมาย ได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐสยามในการควบคุมให้สังคมเกิดความเรียบร้อย ไม่ให้ราษฎรก่อเรื่องทะเลาะวิวาท ใช้กำลังและความรุนแรงจนกระทั่งนำไปสู่ความตาย ซึ่งทำให้ในบางครั้งชาวสยามที่อาศัยอยู่ภายในบริเวณที่เกิดเหตุจำต้องร่วมมือกันอำพรางซากศพเพื่อหลีกเลี่ยงความเดือดร้อนที่จะมาถึงพวกตนนั่นเอง

จึงอาจกล่าวได้ว่า การปลงซากศพของชาวสยามตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ จนถึงช่วงกลางรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเต็มไปด้วยความสยดสยอง คือ มีการปลงซากศพทิ้งไว้ค้างคืน กระทบซากศพเน่าเปื่อยและส่งกลิ่นเหม็นร้ายที่นำมาซึ่งความสกปรกโสโครกและโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งชนชั้นนำสยามต่างตระหนักดีว่าซากศพเป็นสิ่งสกปรกโสโครกที่สัมพันธ์กับความอัปมงคล ความไม่ดี และความไม่งาม อันเป็นสิ่งที่พวกเขามีความรังเกียจและไม่ต้องการพบเห็น ดังนั้นชนชั้นนำสยามจึงเริ่มจึงเข้ามาจัดการและควบคุมธรรมเนียมการปลงซากศพของราษฎร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือชนชั้นนำสยามได้เริ่มควบคุมความสยดสยองมากขึ้นเพื่อที่ตนจะได้ไม่ต้องพบเห็นกับความสยดสยองดังกล่าวนั่นเอง

“ชากศพ” ในทัศนะของราชบุรุษสยาม

แม้ว่าชนชั้นนำสยามจะมีความรังเกียจชากศพและมองว่าเต็มไปด้วยความสยดสยอง ทว่าราชบุรุษสยามกลับมิได้มีการรับรู้ถึงความสยดสยองของชากศพที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับชนชั้นนำสยาม ราชบุรุษสยามไม่ได้มองว่าชากศพและการปลงชากศพเป็นสิ่งอัปมงคลที่ไม่ดี ไม่งาม และไม่ควรแก่การพบเห็น หรือมองว่าเป็นความสยดสยองเฉกเช่นเดียวกันกับที่ชนชั้นนำมอง แต่พวกเขามองว่าชากศพเป็นสิ่งปกติที่ไม่มีความจำเป็นต้องจัดการเสียให้หมด ดังนั้นราชบุรุษจึงถือธรรมเนียมปฏิบัติที่เต็มไปด้วยความสยดสยองเอาไว้ดังเดิม ซึ่งทำให้ความสยดสยองยังคงดำรงอยู่อย่างเป็นเรื่องธรรมดาสามัญและสามารถพบเห็นได้ทั่วไปภายในสังคม

ในบางครั้ง เมื่อมีคนไ้ญาติที่อาศัยอยู่ในบริเวณบ้านใกล้เคียงเสียชีวิตลง ชากศพผู้ตายอาจไม่ได้ถูกนำไปเผา ฝัง หรือปลงให้เรียบร้อย แต่ชากศพดังกล่าวกลับถูกนำมาทิ้งเรียราดไว้ตามตรอก ตามถนนหนทาง ดังความในรายงานคำชันสูตรพลิกศพของขุนสิทธิ สารวัตรอำเภอกล่าวัง การพบชากศพของจีนอั้ง ซึ่งเป็นจีนไ้ญาติที่ถูกจีนฮวงนำมาทิ้งไว้ยังศาลาหน้าศาลเจ้าอำมาตย์เกวว่า

“...เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 114 นายใจนายยามมาแจ้งความว่า นายฮวงเอาศพจีนมีชื่อมาทิ้งไว้ในตรอกหน้าศาลเจ้าอำมาตย์เกว นายใจจึงได้จับตัวจีนฮวงไว้ ขุนสิทธิได้ถาม จีนฮวงให้ถ้อยคำว่าจีนฮวงได้เข้าโรงผู้มีชื่อขายยาฝิ่นอยู่ในตรอกอำมาตย์เกว เดิมเดือนธันวาคม 114 จีนอั้งมาเอาใคร่ในโรงจีนฮวงอยู่ต่อมา วันที่ 5 มิถุนายน 114 จีนอั้งบอกกับจีนฮวงว่าไม่สบายให้อาเจียนแลไปอุจจาระปนกำลั้ง จีนฮวงก็รักษาจีนอั้ง ครั้นวันที่ 11 มิถุนายน 114 เวลา 3 โมงเช้าจีนอั้งป่วยหนักลง จีนฮวงบอกจีนมีชื่อช่วยพุงจีนอั้งออกมาไว้ที่ศาลาหน้าศาล

เจ้าอาหม่าเกง ได้ครุ่นหนึ่งจิ้นอั้งก็ขาดใจตาย...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 23 / 35 (n.d.)]

การที่ราษฎรนำซากศพของคนไร้ญาติมาทิ้งไว้ตามตรอกตามถนนหนทาง คือ สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นปกติภายในสังคม บ้านเมืองสยามในช่วงหลังการปฏิรูปนั้นยังคง มีซากศพปรากฏให้เห็นตามพื้นที่สาธารณะโดยปราศจากการจัดการอยู่เรื่อยมา กอง ตระเวนสยามได้บันทึกรายงานแจ้งความการพบซากศพเอาไว้มากมาย อาทิ ขุนศรี นครอำเภอยื่นรายงานแจ้งความการพบซากศพที่ริมบ่อนสีสะเก็ด มายังกองตระเวน ดังความว่า

“...วันที่ 13 เมษายน 115 เวลาเช้า 5 โมง นายยิ้ม นาย ยามมาแจ้งความว่า นายมีซื้อลงท้องมานอนตายอยู่ที่ ข้างบ่อนสีสะเก็ด ขุนศรีนครไปพร้อมด้วยนายยิ้ม นายกรด ชันสูตรพลิกศพนายมีซื้อนอนตาย อายุ ประมาณ 30 ปีเศษรูปร่างผอมแห้งเป็นคนสุบยาพิษ ชันสูตรดูทั่วตัวไม่มีบาดแผลรอยฟกช้ำดำเขียวแห่งใด...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 23 / 51 (n.d.)]

ขุนนครภักดีอำเภอยื่นรายงานการพบซากศพในท้องที่ตำบลบางลำพู ว่า

“...วันที่ 22 เมษายน 115 เวลาเช้าโมงเศษ นาย ช่วงซึ้งตั้งบ้านอยู่ริมตลิ่งบางลำพูแจ้งความว่า นายมีซื้อมานอนตายอยู่ที่ศาลาน้ำบ้านนายช่วง ขุน นครภักดีอำเภอร่วมด้วย นายพิมพ์หล่อ นายช่วง

เจ้าของบ้าน ชัมสูตรคพขามมีชื่อที่ตายมีร่างกายซูบ
ผอมอายุประมาณ 25 ปี ไม่มีบาดแผลฟกช้ำเขียวแห่ง
หนึ่งแห่งใด แลได้สอบถามชาวบ้านพระสงฆ์ได้ความแต่
พระสงฆ์วัดสังเวชแจ้งว่า ชายมีชื่อคนที่ตายนี้เป็นคน
เที่ยวขอทานมานอนป่วยอยู่ที่ศาลาน้ำวัดสังเวชได้ 2 3
เวลา ครั้นวันที่ 22 เมษายน 115 ชายมีชื่อมานอนขาด
ใจตายอยู่ศาลาน้ำบ้านนายช่วง...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 23 / 52 (n.d.)]

นอกจากกองตระเวนจะได้รับการแจ้งความการพบซากศพตามพื้นที่สาธารณะ
เช่น ตามตรอก ตามถนนหนทาง หรือศาลาวัดแล้ว กองตระเวนยังได้รับรายงาน
เกี่ยวกับการพบซากศพ ที่ลอยมาตามแม่น้ำลำคลองอีกมากมาย อาทิ หมื่นสกลมารค
ยื่นรายงานการพบซากศพที่ลอยมาติดเสาสะพานทางวิลเซอร์แอนก่าปะนี ดังความว่า

“...ด้วยวันที่ 5 ตุลาคม 115 เวลาเช้า 3 โมง นายห้าง
วิลเซอร์แอนก่าปะนี ใช้ให้จันทายเสมียนไปแจ้งความที่
โรงพักบางขวางว่ามีศพจีน 1 ศพลอยติชสวะไปปะเสา
สะพานที่น้ำห้าง ข้าพเจ้าทราบเหตุแล้วจึงจ้างผู้มีชื่อ
ลับเหว่เก็บศพหามไปที่วัดสุทธิวะราราม ข้าพเจ้าได้ไป
บอกขุนบำรุงบุรีอำเภอกองที่ตรวจดูศพพร้อมกัน
ได้ชัมสูตรพลิกศพจีนผู้ตาย เหนที่คอต่อเขียวซ้ำตลอด
หลังคอยาว 5 นิ้วโต 4 นิ้วแห่ง 1 ที่กลางศีรษะเขียวซ้ำโต
กลม 5 นิ้วแห่ง 1 ที่กระหมับขาววมเขียวซ้ำตลอดถึง
แก้มยาว 6 นิ้วโต 4 นิ้วมีโลหิตไหลทางหูขวา ที่

กระหมับซ้ายบวมเขียวช้ำตลอดถึงแก้มยาว 6 นิ้ว โต 4 นิ้วแห่ง 1 โลหิตไหลออกจากทางจะหมูกทั้ง 2 ค้าง พิเคราะห์ดูเหินว่าถึงแก่กามด้วยบาดเจ็บ ประมาณ อายุศุภจีนที่ถึงแก่กาม 40 ปี...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 23 / 105 (n.d.)]

หลวงวิเสศธานี นายอำเภอแขวงในกำแพงพระนครยื่นรายงานการพบซากศพ ที่แม่น้ำเจ้าพระยา ว่า

“...วันที่ 28 มิถุนายน 122 มีจีนมีชื่อตายลอยน้ำ เจ้าพระยา 1 ศพ กองตระเวนได้เก็บศพไว้ที่โรงพัก ตำบลตำหนักแพวังน้ำ ชุนไตรสงครามปลัดอำเภอ พร้อมด้วยนายค่านายหมวดนายพันนายบัวพลตระเวน ได้ชันสูตรพลิกศพจีนมีชื่ออายุประมาณ 40 ปี ไม่มีบาท แผลแห่งใด...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 23 / 464 (n.d.)]

นอกจากนี้ ยังมีรายงานแจ้งความการพบซากศพชาวสยามที่ฆ่าตัวตายตาม ฟันที่สาธารณะ ดังความที่หลวงสวัสด์นครเศรษฐ์ นายอำเภอแขวงสามแยกถนนเจริญ กรุง ยื่นรายงานการพบศพชายผู้ตกตายเป็นที่วัดพลับพลาไชย ว่า

“...วันที่ 7 กรกฎาคม 122 เวลาบ่าย 2 โมงเศษ นาย เจริญนายยามกองตระเวนตำบลป้อมปราบศัตรูพ่ายไปแจ้ง ความแก่ขุนรักษานครปลัดอำเภอว่า มีชายมีชื่อผู้ตก

ตายอยู่ที่วัดพลับพลาไชย 1 คน ชุนรักษานคร
ปลัดอำเภอได้ให้นายเข้มเสมียนพร้อมด้วยนายเชิงนาย
ยามกองตระเวนได้ชันสูตรพลิกศพชายมีชื่ออายุ
ประมาณ 30 ปี ไม่มีบาดแผลแห่งใด เห็นผ้าขาวม้ายัดไป
ผูกที่คอนอนขาดใจตายอยู่กับพื้นดิน แต่ที่คอเปनรอย
ซ้ำแดงเปนรอยผ้ารัดรอบคอ...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 23 / 466 (n.d.)]

รายงานการแจ้งความของกองตระเวนแสดงให้เห็นว่า บ้านเมืองสยามในช่วง
หลังการปฏิรูปประเทศนั้น ยังคงมีชากศพที่ไร้การจัดการปรากฏอยู่ในสังคมมากมาย
ชากศพเหล่านั้นล้วนเป็นความสยดสยองที่ชาวสยามสามารถพบเห็นได้ง่ายจนแทบจะ
กลายเป็นสิ่งที่พวกเขามีความคุ้นเคย ทั้งนี้ สื่อหนังสือพิมพ์ต่างชาติต่างให้ความสนใจ
กับการพบชากศพที่ปรากฏอยู่เกลื่อนกลาดตามตัวเมือง อาทิ หนังสือพิมพ์ The Siam
Free Press ได้ลงข่าว การพบชากศพชายหญิงคู่หนึ่งผูกคอตายที่ตำบลประตุน้ำ
สระประทุม ดังความว่า

“News reached us from Sapatoom this morn-
ing that some inhabitants of that locality
were horrified yesterday evening in finding a
man and woman dead and ties together with
a rope near one of the irrigation locks in Sa-
patoom. They were also gagged with pieces of
cloth being tied firmly round their faces cover-
ing their mouths and eyes. We cannot say

whether the police received information, but we learn that the natives buried the corpses close by.”

*[Ministry of Local Government R.5,
N. 8.1 / 408 (n.d.)]*

ข่าวข้างต้นรายงานว่า ชาวบ้านพบซากศพของชายหญิงคู่หนึ่งใช้เชือกผูกคอตายบริเวณคลองชลประทานที่สระประทุมโดยที่ปากและตาของศพมีเศษผ้าผูกปิดเอาไว้ ซากศพดังกล่าวทำให้ผู้คนที่พบเห็นเกิดความรู้สึก “หวาดกลัวตกใจ” ซึ่งในภายหลังชาวบ้านได้นำซากเอาศพของทั้งคู่ไปเผา และในหนังสือพิมพ์ Bangkok Times ได้ลงข่าวการพบซากศพชาวจีนลอยในแม่น้ำที่บางกระบือ ดังความว่า

“Yesterday afternoon the dead body of a Chinaman was seen floating down the river in the Bang Krabu district of Bangkok. There were no wounds to be seen, but as no policeman was about, it was nobody's business to have the body taken out of the water. Two or three days ago a dead body was seen by many people lying in a field at Ban Phrong Madue to the north of Samsen. It bore many wounds.”

*[Ministry of Local Government R.5,
N. 8.1 / 372 (n.d.)]*

ข่าวข้างต้นรายย่าวว่า มีชากศพชาวจีนล่อยอยู่ในแม่น้ำที่อำเภอบางกระบือบนร่างของศพไม่ปรากฏบาดแผลแต่เพียงอย่างใด ทว่ากลับไม่มีผู้ใดจัดการกับชากศพไม่ว่าจะเป็นกองตระเวนหรือราษฎรผู้อื่น จนกระทั่งชากศพได้ล่อยไปถึงยังบริเวณทุ่งนาที่บ้านโพรงมะเดื่อเหนือตำบลสามเสน ซึ่งทำให้ชากศพเกิดการเน่าเปื่อยและมึบาดแผลไปทั่ว

การที่สื่อพิมพ์ต่างชาติให้ความสนใจชากศพที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วเมือง กระทั่งนำไปเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์รายวัน แสดงให้เห็นว่าในสายตาของชาวตะวันตกนั้น ชากศพที่ปรากฏอยู่ทั่วเมืองคือความไม่ปกติที่เกิดขึ้นในสยาม นอกจากนี้ ทั้งกองตระเวนและชาวสยามต่างพากันปล่อยปละละเลย มีความเลินเล่อต่อชากศพที่ปรากฏอยู่ทั่วไป ซึ่งการเผยแพร่ข่าวดังกล่าวทำให้ชนชั้นนำสยามมีความเดือดร้อนใจเป็นอย่างมาก ดังนั้น กรมหลวงนครสวรรค์ เสนาบดีกระทรวงนครบาล จึงมีคำสั่งให้กองตระเวนสืบสวนหาความจริงจากข่าวที่ The Siam Free Press ตีพิมพ์ [Ministry of Local Government R.5, N. 8.1 / 408 (n.d.)] นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงออกคำสั่งให้กองตระเวนไต่สวนหาความสมจริงจากข่าวในหนังสือพิมพ์ Bangkok Times และในท้ายที่สุด พระองค์ทรงปฏิเสธข่าวลือเกี่ยวกับชากศพลอยน้ำ และทรงตรัสว่า “ศพมันก็ล่อยไปมา คนหนังสือพิมพ์มันก็ฟังลือพลัด ๆ พลาด ๆ แต่กำชับกันให้รักษาน้ำให้ดี” [Ministry of Local Government R.5, N. 8.1 / 372 (n.d.)]

“ชากศพ” และ “ความโลโครก” ปฏิปักษ์ต่อ “ความศิวิไลซ์” ในยุคแห่งการปฏิรูปสยาม

ในทศวรรษ 2430 คือช่วงเวลาที่ยุคสมัยสยามเกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญภายในประเทศขึ้น เนื่องจากชนชั้นนำสยามได้ทำการปฏิรูปประเทศโดยรวบรวมนอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางและปฏิรูประบบราชการสมัยใหม่ รวมถึงเปลี่ยนแปลง

กฎระเบียบ ขนบธรรมเนียมประเพณีบางประการ เพื่อให้สยามมีความศิวิไลซ์หรือมีอารยะทัดเทียมกับตะวันตกมากขึ้น ขนชั้นนำสยามจึงได้พยายามกำจัดสิ่งที่มีลักษณะ “ไม่ศิวิไลซ์” ให้พ้นออกไปจากสังคมซึ่งรวมไปถึงชากศพด้วย

แม้ชาวสยามโดยส่วนใหญ่จะมองว่าชากศพที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมนั้นมิได้เป็นความสยดสยอง พวกเขาจึงไม่มีความจำเป็นต้องปลงชากศพเหล่านั้นให้เรียบร้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชากศพที่มีโชฎะติพี่น้องของตน แต่สำหรับชนชั้นนำสยามแล้ว ชากศพคือ “สิ่งโสโครก” และ “ความอูจาด” ดังจะเห็นได้จาก การที่หลวงนฤบาลบุรีรัฐ แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องราวที่นายจัน ผู้เฝ้าป่าช้าวัดสระเกศรายงานว่า กองหลุโทษและกองมหันตโทษนำชากศพของนักโทษที่ไ้ญติมาทั้งไ้ยังวัดสระเกศโดยปราศจากการฝังหรือเผา ดังความว่า

“...ข้าพเจ้าคิดเห็นด้วยเกล้าว่า ทราบอากาศพรษฏรที่นำมาทั้งไ้เป็นการโคโครกนั้นหาควรไม่ ช่วยแต่ให้เจ้าของชากอากาศฝังเผาเสียจึงจะไม่เป็นที่อูจาด เพราะเมื่อมีชีวิตอยู่ก็ได้อาไลยกันแลกัน แต่ทราบอากาศในกองมหันตโทษ ละหุโทษเอาไปทั้งหาควรไม่ ช่วยแต่ให้ฝังเสียจึงจะควร...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 1.1 / 55 (n.d.)]

เหตุการณ์ในครั้งนี้ ทำให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงนครบาลตำหนิไปยังพระอภัยพลภักดิ์ว่าที่จ้างวางกรรมหันตโทษว่า การปล่อยชากศพทั้งไ้ทับถมกันนั้น “ดูเป็นที่อูจาด” ทั้งยังก่อให้เกิดความสกปรกที่อาจนำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บแก่ชาวสยามที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง ดังนั้น พระองค์จึงมีรับสั่งให้เจ้าพนักงานจัดการปลงชากศพนักโทษไ้ญติโดยใช้เงินของหลวง ดังความว่า

“...การที่เจ้าพนักงานเอาศพไปทิ้งไว้โดยไม่ได้จัดการฝัง
เผา นั่นดูเป็นเหตุจาดแลศพนั่นก็จะทับถมทวีมากขึ้น
กระทำให้เกิดแก่การโสโครกแลบังเกิดโรคแก่ชนที่อยู่
ใกล้ป่าช้า ให้พระอภัยพลภักดิ์สั่งเจ้ากรมกองมหันตโทษ
แลกองลหุโทษว่า ถ้านักโทษคนใดตายไม่มีญาติที่อ้างจะ
เอาศพ ก็ให้เอาเงินค่าใช้สอยออกจ่ายซื้อฟืนส่งให้กับ
นายจันผู้จัดการป่าช้าแทนขุนยี่สารภักดิ์ เอาศพนักโทษ
คนละ 2 สลึงทุกศพ อย่าให้ทิ้งไว้ให้เป็นทีโสโครกแก่
พระอารามหลวงดังเช่นที่ไปมาแล้วนี้ต่อไป...”

[Ministry of Local Government R.5,

N. 1.1 / 55 (n.d.)]

การที่รัฐสยามนำซากศพนักโทษไปเผาตามขนบธรรมเนียม ไม่นำไปปล่อย
ประจานหรือเฉือนซากศพให้ฝูงแร้ง กา และสุนัขกินดังเช่นที่เคยปฏิบัติในช่วงก่อน
การปฏิรูปสยามนั้น เป็นเพราะรัฐสยามตระหนักได้ว่า การปลงซากศพด้วยวิธีการ
ดังกล่าวเต็มไปด้วยความสยดสยองและดูเป็นที่อุจาด ซึ่งสำหรับรัฐที่กำลังอยู่ใน
ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงให้มีความศิวิไลซ์ การกำจัดความสยดสยองที่มีลักษณะ
เป็นปฏิปักษ์ต่อความศิวิไลซ์จึงเป็นสิ่งที่รัฐมีอาจละเลยได้

เมื่อชนชั้นนำสยามเริ่มตระหนักว่า “ความสกปรกโสโครก” ของซากศพอาจ
นำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บ พวกเขาจึงดำเนินการรักษาความสะอาดของป่าช้า เพื่อป้องกัน
มิให้เป็นแหล่งบ่มเพาะเชื้อโรคที่อาจเป็นอันตรายแก่ชีวิตคนหมู่มากได้ ดังความใน
พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงรับสั่งถึงกรม
มหึมนเรศวรฤทธิ์ ว่า

“...ด้วยการป่าช้าในวัดสระเกษสกปรกนัก เจ้าฟ้ากรม
ขุนนครศรีธรรมราชวิวงศ์ กับกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย คิด
การที่จะจัดไว้นานมาแล้ว เห็นจะมีธุระมากไม่ได้จัด ให้
คิดหาใครรับจัดขึ้นตามความคิดนั้น จะอุดหนุนตาม
สมควร ขอให้รีบคิดเสียให้ได้...”

[Ministry of Local Government R.5 - R6 (n.d.)]

แท้จริงแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงตระหนักถึง
การรักษาความสะอาดเพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บแต่เพียงอย่างเดียว แต่พระองค์ยังทรง
มีความหวาดหวั่นต่อเชื้อโรคที่มาจากซากศพอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ซากศพชาว
สยามที่ป่วยตายด้วยโรคภัยร้ายแรง ทั้งนี้ เมื่อพระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นบัญชีรายชื่อ
ชาวสยามที่ป่วยตายด้วยโรคหิวอด แล้วพบว่าราษฎรได้นำซากศพคนป่วยไปฝังยังวัด
พลับพลาไชยซึ่งเป็นทางเสด็จพระราชดำเนิน พระองค์จึงมีรับสั่งไปยังเสนาบดี
กระทรวงนครบาล ห้ามมิให้ราษฎรฝังศพที่วัดพลับพลาไชยอีก [Ministry of Local
Government R.5, N. 8.1 / 165 (n.d.)]

นอกจากนี้ ขนชั้นนำสยามยังมองว่า “การเผาศพมีกลิ่นอันร้ายแรง เป็นการ
โสโครก” [Ministry of Local Government R.5, N. 8.1 / 165 (n.d.)] ดังนั้น พวก
เขาจึงเข้ามาควบคุมห้ามมิให้ชาวสยามปลงซากศพในบางครั้ง โดยอ้างถึง “กลิ่นร้าย
เหม็น” ของการเผาซากศพที่สร้างความเดือดร้อนรำคาญใจแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่ง การสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวต่างชาติคนสำคัญที่อาศัยอยู่ในสยาม ดังความ
ในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่รับสั่งไปยัง
เสนาบดีกระทรวงนครบาล ว่า

“...ถึงกรมหมื่นนครสวรรค์ ด้วยกรมหลวงเทวะวงศัวโร
ประการจดหมายมาว่า อุปทูตญี่ปุ่นร้องว่ามีผู้นำศพมา

เผาที่วัดมหาพฤฒาราม ลมพัดพากลิ่นร้ายเหม็น
ตลอดไปถึงสถานทูต แลผู้ที่อยู่ใกล้ขอให้ช่วยจัดการ
แก้ไขให้ได้ด้วยนั้น ให้เธอสั่งเจ้าพนักงานให้ห้ามเสีย
อย่าให้เป็นที่เดือดร้อนแก่คนที่อยู่ในที่เหล่านั้น...”

[Ministry of Local Government R.5 - R.6 (n.d.)]

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เมื่อรัฐสยามกำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงให้มีความศิวิไลซ์มากขึ้นนั้น การรับรู้ถึงความสยดสยองที่มีต่อชากศพในทัศนะของชนชั้นนำสยามมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป คือ แต่เดิม ความสยดสยองจะสัมพันธ์กับ “ความอัปมงคล” “ความไม่ดี” และ “ความไม่งาม” ทว่าในเวลาต่อมา ความสยดสยองได้กลายมาเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับ “ความสกปรกโสโครก” “ความอุจาด” “กลิ่นเหม็นอันร้ายกาจ” และที่สำคัญที่สุด คือ การนำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งความสยดสยองดังกล่าวล้วนเป็นปฏิปักษ์ต่อความศิวิไลซ์ รัฐสยามจึงได้พยายามกำจัดความสยดสยองเหล่านั้นออกไปจากสังคมบ้าง อย่างไรก็ตาม ราษฎรสยามไม่ได้มีการรับรู้ถึงความสยดสยองเกี่ยวกับชากศพเฉกเช่นเดียวกันกับรัฐสยาม พวกเขาไม่คิดว่าชากศพคือความสยดสยองที่จำเป็นต้องกำจัดเสียให้เรียบร้อย ดังนั้น ราษฎรสยามจึงไม่ได้ปลงชากศพอื่น ๆ ที่พบเห็น หรือชากศพที่มีโชฎิชาติพี่น้องของตน จึงทำให้ภายในเมืองสยามยังคงมีชากศพปรากฏอยู่กระจัดกระจายทั่วไป หรือกล่าวได้ว่า บ้านเมืองสยามยังคงเต็มไปด้วยความสยดสยองและความไม่ศิวิไลซ์อยู่นั่นเอง

“ขุนกะเรวพาก” ผู้จัดการความศิวิไลซ์ และการกำจัดความ สยดสยองของชากศพ

เมื่อชากศพที่ปรากฏอยู่ทั่วไปภายในตัวเมืองกลายเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่า สภาพบ้านเมืองสยามยังคงเต็มไปด้วยความสยดสยองและความไม่ศิวิไลซ์ รัฐสยามจึงได้ดำเนินการกำจัดความสยดสยองของชากศพให้พ้นจากการรับรู้ของราษฎรมากขึ้น หรือนัยหนึ่งคือการกำจัด “ความรู้สึกอูจาด” และความไม่ศิวิไลซ์ออกไปจากสังคม

ในกระบวนการที่รัฐสยามกำจัดความสยดสยอง หรือความรู้สึกอูจาดให้พ้นออกจากการรับรู้ของราษฎรนั้น รัฐสยามได้มีการออกกฎหมายบาติกระทรวงนครบาล ในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2460 เรื่อง “ว่าด้วยป่าช้า แลนายป่าช้า” โดยมีการแต่งตั้ง สัปเหร่อ หรือ “นายป่าช้า” หรือในบางที่อาจเรียกว่า “ขุนกะเรวพาก” ให้ทำงานอยู่ภายใต้สังกัดของกระทรวงนครบาล โดยที่เสนาบติกระทรวงนครบาลจะมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการกำหนดว่า ในท้องที่ตำบลหรืออำเภอหนึ่ง ๆ ราษฎรสามารถนำชากศพไปฝังหรือฝังได้ที่ป่าช้าใดบ้าง รวมถึงมีอำนาจในการออกใบอนุญาตให้ราษฎรสามารถฝังหรือฝังชากศพได้ ซึ่งสถานที่ที่ราษฎรจะนำชากศพไปเก็บ ฝัง หรือเผานั้นจะต้องอยู่ในความตรวจตราบังคับบัญชาของเจ้าพนักงานสุขาภิบาลและผู้ปกครองท้องที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาความสะอาดและป้องกัน “ความเดือดร้อนรำคาญ” ของสาธารณชน ซึ่งนายอำเภอท้องที่ก็จะมีอำนาจในการกำหนดเวลาปล่อยไฟได้ตามสมควร เพื่อป้องกันมิให้ราษฎรผู้อื่นได้รับผลกระทบจากกลิ่นชากศพที่มีความน่ารังเกียจ และสำหรับชากศพคนอนาถาที่ไม่มีญาติพี่น้องหรือมูลนายคอยจัดการนั้น เจ้าพนักงานกรมสุขาภิบาลจะเป็นผู้นำชากศพดังกล่าวไปลงเสียให้เรียบร้อยด้วยเช่นกัน (Rāṭchakitṭhānubēksā Lēm sāmsipsī tōn thī sū 1917: 306 - 308)

หากราษฎรสยามผู้ใดต้องการทำหน้าที่เป็นนายป่าช้าหรือ “ผู้รักษาป่าช้า” ก็สามารถไปแจ้งความแก่นายอำเภอท้องที่เพื่อขอรับใบอนุญาตการเป็นนายป่าช้าจาก

นครบาลจังหวัดได้ โดยการปลงซากศพในแต่ละครั้งนั้น นายป่าช้าจะต้องตรวจตราดูใบอนุญาตการปลงซากศพที่มาจากเจ้าพนักงาน หากซากศพดังกล่าวไม่มีใบอนุญาตก็ห้ามมิให้ปลงในป่าช้าที่ตนรักษาอยู่เป็นอันขาด ถ้าหากราษฎรทำการฝ่าฝืน นายป่าช้าต้องรีบแจ้งความแก่นายอำเภอทันที เพื่อที่นายอำเภอจะได้ทำการสืบสวนให้ราษฎรผู้ฝ่าฝืนรายงานอาการตายและฟ้องร้องราษฎรผู้ฝ่าฝืนต่อไป ถ้านายป่าช้าฝ่าฝืนกฎดังกล่าวจะต้องถูกลงโทษ ตั้งแต่การถูกปรับเงิน ถอนใบอนุญาต หรือในกรณีร้ายแรงที่สุดคือการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา (Rāṭchakitṭhānubēksā Lēm sām̐sipsī tōn thī sū 1917: 308 - 311)

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่านายหนึ่งขุนกะเรวพากได้กลายเป็น “ผู้จัดการความศิวิไลซ์” (manager of civilizing process) ของรัฐสยามคนหนึ่ง โดยทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลและควบคุมการปลงซากศพที่ราษฎรนำมาประกอบพิธีกรรม ซึ่งรวมถึงซากศพคนไร้ญาติที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในสังคมด้วย นั่นคือเมื่อเจ้าพนักงาน กองตระเวนพบซากศพหรือได้รับการแจ้งความจากชาวบ้าน กองตระเวนจะทำการชันสูตรพลิกศพเพื่อค้นหาสาเหตุของการตาย และถ้าหากซากศพดังกล่าวไม่มีญาติพี่น้องมาอ้างรับศพ กองตระเวนก็จะมอบหมายให้สัปเหร่อนำซากศพดังกล่าวไปปลงเสีย ทั้งนี้ รายงานการแจ้งความของกองตระเวนแสดงให้เห็นว่า สัปเหร่อได้ทำหน้าที่ปลงซากศพชาวสยามไร้ญาติที่พบอยู่กระจัดกระจายมากมาย เช่น หมิ่นพินิจรักษาอำเภอท้องที่ และหมิ่นพินิลภักดีอำเภอ ทำรายงานการพบซากศพหญิงชราขอทานที่ประตู่วัดราชพิธมาขึ้นแก่กองตระเวนว่า

“...วันที่ 28 พฤษภาคม ร.ศ. 115 เวลาเช้า 5 โมงเศษ
หมิ่นพินิจตรวจตามท้องที่ เห็นศพยายชำคนขอทาน
นอนตายอยู่ที่ประตู่วัดราชพิธ หมิ่นพินิจ หมิ่นพินิล
ได้ชันสูตรศพยายชำ ผู้ตายอายุประมาณ 80 ปี ไม่มี
บาดแผลสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ สืบถามนายพลอย นายพูน
บ้านใกล้เคียงบอกว่าไม่มีญาติพี่น้อง ป่วยเป็นโรคชรา

ลูกไม่ไหว ป่วยมาได้ 5 วันขาดใจตาย หมั่นพินิจซัดสุด
พลิกศพยายฆ่า ผอมแห้งเห็นว่าเป็นโรคชะราตาย
หมั่นพินิจ หมั่นพินิล ได้เอาศพยายฆ่าไปวัดสะเกษ...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 23 / 68 (n.d.)]

นายเที่ยงนายยาม ยื่นรายงานการพบซากศพชายจีนลอยน้ำมาติดที่ศาลาวัด
ดอกไม้ ดังความว่า

“...เมื่อวันที่ 23 เดือนนี้ เวลา 10 ทุ่ม นายยามคน
ตระเวนพายเรือลาดตระเวน พบอาศพจีนมีชื่ออายุ
ประมาณ 25 ปี ลอยติดอยู่ตรงหน้าศาลาวัดดอกไม้ ได้ไป
รับกำนันห้องที่มาพร้อมกันชั้นสูตรพลิกศพจีนมีชื่อ ไม่มี
บาดแผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด ศพนั้นนายมุกกำนันขอให้ผูกไว้
รอพวกญาติวัน 1 ก่อน ต่อรุ่งขึ้นไม่มีญาติมา กำนันจึง
จะนำศพนั้นขึ้นมาเผาที่วัดดอกไม้ ด้วยศพนั้นยังไม่ทัน
จะเปื้อยเน่า...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 23 / 75 (n.d.)]

นายอำเภอในกำแพงพระนคร ยื่นรายงานการพบซากศพเด็กใส่หม้อทิ้งไว้ที่วัด
ราชบูรณะ ดังความว่า

“...วันที่ 18 เมษายน ร.ศ. 124 เวลาเช้า 3 โมงเศษ
นายเล็กลาววัดแขวงถนนตรีเพ็ชรไปแจ้งความว่า
มีผู้เอาศพเด็กใส่หม้อทิ้งไว้ริมวัดราชบูรณ 1 ศพ

ขุนตระเวนรักษาปลัดอำเภอ พร้อมด้วยนายเล้กसारวัด
แขวง นายอ้นนายยาม นายอุนพลตระเวน ไปชันสูตร
พลิกศพเด็กเป็นเด็กหญิงอายุไม่ถึงเดือนใส่หม้อทิ้งอยู่ริม
กำแพงวัดราชบูรณไม่มีบาดแผลแห่งใด นายเล้กसारวัด
แขวงได้มอบศพเด็กให้จีนมีชื่อไปฝังยังป่าช้าจีนตำบล
สีชม แต่ศพเด็กที่ตายนี้จะเปนบุตรผู้ใดยังหาความได้
ไม่...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 23 / 538 (n.d.)]

นอกจากรัฐสยามจะมอบหมายให้กองตระเวนและสัปเหร่อทำหน้าที่ปลง
ศพคนไร้ญาติ รวมถึงศพที่พบเกลื่อนกลาดทั่วไปแล้ว หากชาวสยามผู้ใด
ยากจนไม่มีเงินค่าธรรมเนียมปลงศพ รัฐจะให้ราษฎรนำศพมาปลงที่วัด
สระเกศโดยที่รัฐจะเป็นผู้ออกเงินค่าธรรมเนียมให้เอง ด้วยเหตุนี้ชาวสยามจึงนิยมนำ
ศพไปปลงยังวัดสระเกศมากกว่าที่วัดอื่น (Smith 1999: 47) ซึ่งการที่รัฐสยามเข้า
มาจัดการปลงศพให้กับราษฎรนั้น รัฐสยามมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ
ต้องการจัดระเบียบสังคมให้มีความเรียบร้อยและปราศจากศพที่เกลื่อนกลาด
หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งได้ว่า การปลงศพโดยสัปเหร่อเป็นกระบวนการที่รัฐดึงเอา
ความสยดสยองของศพ มาเก็บ ช้อน หรือกักขังไว้ในสถานที่ลับเฉพาะตา เช่น
ป่าช้า ทั้งนี้ ก็เพื่อทำให้ความสยดสยองเหล่านั้นออกห่างจากการรับรู้ของผู้คนมากขึ้น
ซึ่งหมายถึงชนชั้นนำสยาม ราษฎรสยาม รวมไปถึงคนอื่น เช่น ชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่
ในสังคมด้วย เหนือสิ่งอื่นใดกระบวนการกำจัดความสยดสยองทำให้บ้านเมืองสยามดู
มีความศิวิไลซ์มากขึ้น เพราะปราศจากซึ่งสิ่งโสโครกที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอึดอัดนั่นเอง

ในบางครั้ง มรรคนายกของวัดจะเป็นผู้พิจารณาและอนุญาตว่า จะยอมให้สัปเหร่อปลงซากศพที่ราษฎรนำมายังวัดหรือไม่ หากซากศพใดไม่มีใบอนุญาตแล้วสัปเหร่อจะไม่ยอมทำการปลงซากศพให้โดยเด็ดขาด ดังความที่พระเจ้ายาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์วรพตย์ เสนาบดีกระทรวงนครบาล มีหนังสือไปยัง หลวงนรพรรคพฤติกร ปลัดกรมผู้ช่วยการอำเภอ เรื่องการปลงซากศพที่ป่าช้าวัดมหาพุดมาราม ว่า

“...ด้วยกระทรวงธรรมการมีหนังสือแจ้งความมาว่า วัดมหาพุดมาราม แต่เดิมได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกำหนดห้ามมิให้ทำการเผาศพเพราะมีสถานราชทูตอยู่ใกล้เคียง บัดนี้สถานราชทูตนั้นได้ย้ายไปแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผาได้แต่คนบางจำพวก ซึ่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดาผู้เป็นมรรคนายกของวัดนั้นจะทรงวินิจฉัยแลพระราชทานพระอนุญาตให้เผา ให้หลวงนรพรรคพฤติกรส่งขุนกะเพราภทราบเหตุนี้ ถ้าจะมีผู้ใดนำศพมาเผาในที่ป่าช้าวัดมหาพุดมาราม แม้ว่าพระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดาผู้เป็นมรรคนายกได้ประทานพระอนุญาตแล้วก็เป็นอันยอมให้ศพนั้นเผาได้ แต่ถ้าศพใดไม่ให้พระทานพระอนุญาตจะเผาในที่ป่าช้าวัดนั้นไม่ได้...”

[Ministry of Local Government R.5,
N. 4.1 / 27 (n.d.)]

นอกจากนี้ สัปเหร่อก็มีอาจทำการปลงศพได้โดยพลการ เนื่องจากรัฐสยามยังคงนำกฎหมายตราสามดวงมาใช้ควบคุมห้ามมิให้ราษฎรขนศพย้ายข้ามเขตข้ามแดน ดังตัวอย่างที่พระสรชาญพลไกรทำหนังสือแจ้งต่อกองตระเวนเพื่อขออนุญาตขนย้ายศพพระอินทรเทพ (ทัย) บิดาของตน จากบ้านปากคลองมอญมาไว้ยังตำบลบ้านคอกโคก ซึ่งพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์นำหนังสือของพระสรชาญพลไกรทูลเกล้าฯ ไปยังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังความว่า

“...ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า การที่พระสรชาญพลไกรขออนุญาตยกศพข้ามฟากมานี้ ก็เป็นการขัดกับพระราชกำหนดกฎหมายลักษณะโจรมาตรา 164 ซึ่งมีคำว่า “ผู้ใดทงองอาจห้ามผีข้ามแขวง ข้ามด่าน ข้ามแดนไปฝั่งไปเฝ้าก็ดี ผีนอกพระนครเอาเข้าไปในพระนครก็ดี ผู้ใดทำดังนี้เเลเมิดให้ไหม้ทั้งพวกจงทุกคน” ดังนั้น การที่เอาศพข้ามด่านแลข้ามแขวงนั้น ก็เคยมีโดยพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน แลการที่จะเอาศพมาไว้ในพระนครนี้ ยังไม่เคยมีสถานใด ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระราชทานเรียนพระราชปฏิบัติ...”

[Ministry of Local Government R.5,

N. 1.1 / 126 (n.d.)]

แม้ว่ารัฐสยามยังคงนำกฎหมายตราสามดวงมาใช้ในการควบคุมการขนย้ายศพ แต่ในขณะเดียวกัน รัฐก็เปิดโอกาสให้ราษฎรสามารถขนย้ายศพข้ามเขตแดนได้ จึงมีราษฎรยื่นหนังสือคำร้องขออนุญาตขนย้ายศพข้ามเขตแดนมาให้กองตระเวนพิจารณามากมาย ซึ่งมีทั้งการขออนุญาตขนย้ายศพไปต่างเมือง หรือ

กระทั้งขนย้ายซากศพออกนอกประเทศ เช่น จีนเจือเส่งฮะขออนุญาตนำศพจีนเล่าซุน บิดาจากเมืองสุพรรณบุรีเข้ามายังกรุงเทพเพื่อทำบุญให้ทานการศพพร้อมเพรียงกับ ญาติพี่น้อง [Ministry of Local Government R.5, N. 8.11 / 6 (n.d.)] อำแดงป่วน ขออนุญาตนำศพจีนเฮงสามี่ที่เสียชีวิตในตำบลสักเหล็กออกไปฝังทำฮวงซุ้ยที่เมือง ไหหลำตามธรรมเนียมจีน [Ministry of Local Government R.5, N. 8.11 / 21 (n.d.)] จีนย้วนขออนุญาตชุดศพเอากะตุกจีนเจียบบิดาที่ป่าช้าวัดท่าหลวงมณฑล นครสวรรค์มาทำบุญให้ทานที่กรุงเทพฯ ตามประเพณี [Ministry of Local Government R.5, N. 8.11 / 9 (n.d.)] เป็นต้น แม้ดูเหมือนว่าการให้อภิสิทธิ์แก่ราษฎรในการขนย้ายซากศพจะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่ราษฎร แต่ในขณะเดียวกัน กระบวนการควบคุมซากศพได้ทำให้รัฐสยามมีอำนาจผูกขาดในการควบคุมและตรวจตราซากศพของราษฎรไปด้วยนั่นเอง

บทสรุป

แต่เดิมการปลงซากศพของชาวสยามตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์จนถึงช่วง กลางรัชกาลที่ 5 นั้นเต็มไปด้วยความสยดสยอง เพราะธรรมเนียมการปลงซากศพได้ ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นร้ายและสิ่งปฏิกูลโสโครกที่อาจนำมาซึ่งโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งแม้ว่าชน ชี้นำสยามจะมีทัศนะว่าความสยดสยองดังกล่าวสัมพันธ์กับความอัปมงคล ความไม่ดี และความไม่งามอันเป็นสิ่งที่พวกเขามีความรังเกียจไม่ต้องการพบเห็น กระทั่งริเริ่ม ควบคุมธรรมเนียมการปลงซากศพของราษฎรในพื้นที่เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะกับ ความสยดสยองดังกล่าว แต่สำหรับราษฎรสยามแล้วพวกเขากลับไม่ได้มีความรู้สึกว่ ซากศพหรือการปลงซากศพเป็นสิ่งที่น่าสยดสยองมากเสียจนต้องหลีกเลี่ยงการปะทะ แบบชนชั้นนำ เนื่องจากปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการปลงซากศพของชาวสยามล้วน ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของพวกเขา ราษฎรสยามก็จะมีธรรมเนียม การปลงซากศพที่แตกต่างลดหลั่นกันออกไป คือ ผู้ที่มีอันจะกินก็จะจัดงานเลี้ยง

อาหารต้อนรับผู้มาร่วมงานนานราว 5 วันถึง 6 เดือนหรือมากกว่านั้น แต่ในทางกลับกันชาวสยามที่ยากจนนั้นทำได้เพียงนำซากศพไปใส่ฝือกและเผาในวันรุ่งขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแม้แต่ความรู้สึกที่มีต่อซากศพของชาวสยามก็ยิ่งถูกควบคุมไว้ด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจ ดังนั้นชาวสยามโดยส่วนมากจึงยังยึดธรรมเนียมปฏิบัติที่เต็มไปด้วยความสยดสยองเอาไว้ดังเดิม ซึ่งทำให้ความสยดสยองของการปลงซากศพยังคงดำรงอยู่อย่างเป็นเรื่องธรรมดาสามัญและสามารถพบเห็นได้ทั่วไปภายในสังคม

ทว่าเมื่อรัฐสยามอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้มีความศิวิไลซ์มากขึ้น รัฐได้ริเริ่ม “กระบวนการทำให้ศิวิไลซ์” เพื่อกำจัดความสยดสยองของซากศพโดยมอบหมายให้สัปเหร่อซึ่งเป็นผู้จัดการความศิวิไลซ์คอยกำจัดความสยดสยองดังกล่าว คือ นอกเหนือจากการปลงซากศพที่ราษฎรนำมาที่วัดแล้ว สัปเหร่อยังต้องทำหน้าที่ร่วมกับกองตระเวนสยามในการปลงซากศพคนไร้ญาติ หรือซากศพที่พบเกลื่อนกลาดอยู่ตามพื้นที่สาธารณะ กระบวนการทำให้ศิวิไลซ์ทำให้รัฐผูกขาดอำนาจในการควบคุมและตรวจตราซากศพของราษฎร รวมถึงมีบทลงโทษสำหรับราษฎรผู้ฝ่าฝืนกฎการปลงซากศพด้วย ซึ่งท้ายที่สุดแล้วกระบวนการดังกล่าวได้กลายเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้รัฐสยามมีอำนาจเด็ดขาดในการบงการร่างกายและซากศพราษฎรในเวลาต่อมานั่นเอง

References

- Bock, C. (2007). *Thōngthin Sayām yuk Phraphutthačhaolūang* [Temples and elephants: The Narrative of a journey of exploration through upper Siam and Laos]. Bangkok: Matichon.
- Bradley, D. (1971). *'Akkharāphithān* [Dan Beach Bradley's dictionary of the Siamese language]. Bangkok: Business Organization of the Office of the Welfare Promotion Commission for Teacher and Educational Personnel.
- Kasetsiri, C. (2004). *Prachum prakāt ratchakān thī sī* [Collected Proclamations of King Mongkut]. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects.
- _____. (2007). *Rātcha 'ānāčhak læ rātsadōn Sayām lem nung* [The Kingdom and people of Siam Vol. 1]. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects.
- Lailak, S. (1935). *Prachum Kotmāi Pračham Sok Lem Nung Kotmāi Trā Sām Dūang Tōn Nung* [Compilation of Thai laws from 1782 - 1936, Vol. 1, Tree seal law, Section 1]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.1.1/126. (n.d.). *Khō 'anuyāt yok sop nai kamphēng phra nakhōn rō sō nungrōisiphok* [Ask for permission to convey the dead bodies in Phra Nakhon, R.E. 116]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.1.1/55. (n.d.). *Nāi čhan phū fao pāchā watsakēt tham rūangrāo yūnyan wā batnī sop nakthōt rātsadōn nam mā thīng thī pāchā māk khun hāmī phūnthī čha phao mai rō sō nungrōisip'et* [Jan, an undertaker at Sraket temple, appeals that in the present-day inhabitants leave lot of prisoner's corpses at the cemetery, so that there is no more area to burn the corpses, R.E. 111]. (n.p.).

- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.23/105. (n.d.). *Mūn sathonlamāk wā mī sop Čhīn mīchūr tāt lōinam mā tit sao taphān hāng winsā ‘cēn kampanī dai ‘ao paiyang wai wat sutthi wa rā rām lēo rō sō nungrōisiphā* [Muen-Sathollamard reports about conveying a Chinaman's corpse which found at Wilzer and Company to Sutthiwararama temple, R.E. 115]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.23/35. (n.d.). *Čhīn ‘ung pūai tāt Čhīn hūang ‘ao sop thingtrōk ‘āmā kē ngō rōsō nungrōisipsī - nungrōisiphā* [Huang leaves Ueng's corpse, dead from sickness, at Amageng alley, R.E. 114 - 115]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.23/464. (n.d.). *Sop Čhīn mīchūr lōinam mā rō sō nungrōiyīsipsōng* [A corpse of Chinaman floats along the river, R.E. 122]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.23/466. (n.d.). *Chāi mīchūr phūk khō tāt thīwat phlapphlā chai rō sō nungrōiyīsipsōng* [A man hangs himself to death at Plubpla-chai temple, R.E. 122]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.23/51. (n.d.). *Khun sī nakhōn ‘amphā tham rāingān yūn wā chāi mīchūr māt ‘on tāt yū thī rim bō ‘on sīsamēt rōsō nungrōisiphā* [Khun-Srinakhara Amphoe reports about founding a corpse at Sisamet gambling house, R.E. 115]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.23/52. (n.d.). *Phrayā ‘intharā rāingān wā chāi mīchūr nōn tāt yū thī sāt thā nam bāt nāi chūang rō sō nungrōisiphā* [Phraya-Intra reports about founding a corpse at Waterfront pavilion of Chuang's house, R.E. 115]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.23/538. (n.d.). *Mī phū ‘ao sop dek sai mō thing wai rim wat rāt būrana nung sop rō sō nungrōiyīsipsī* [A corpse of baby is found inside a pot at Ratchaburana temple, R.E. 124]. (n.p.).

- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.23/68. (n.d.). *Phrayā 'intharāthibōdī wā 'amdāeng kham pen rōk charā nōn tāt thī pratū wat rāṭchabōphit rōsō nungrōisiphā* [Phraya-Intrarathibodee reports about Kham, dead from senility, at the gate of Ratchabopit temple, R.E. 115]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.23/75. (n.d.). *Āhīn mīchū tāt lōinam mā tit yū trong nā sālāwat dōkmai rō sō nungrōisiphā* [A corpse of Chinaman floats along the river and reaches at Waterfront pavilion of Dok-mai temple, R.E. 115]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.4.1/27. (n.d.). *Hai khun kalēwa rāk trūat sop thī čha mā phao pāchā wat mahā pharuthā rām thā mī bai 'anuyāt lēo yōm hai phao dai rōsō nungrōiyīsipsōng* [A command for undertaker to inspect the cremation license in all corpses which convey to burnat Maha-pruettharam temple, R.E. 122]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.8.1/165. (n.d.). *Hām rātsadōn fang sop - phao sop thīwat phlapphlā chai rō sō nungrōisipčhet - nungrōiyīsip* [Disallow the inhabitants to bury or burn the corpses at Plubpla-chai temple, R.E. 117 - 120]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.8.1/372. (n.d.). *Tat nangsūphim bāng kōk ngōmāwā mī sop Āhīn lōinam thī bāng krabū kap mī sop khon tāt dūai phlā thīng yū nai thung nābān phrōng madūa nūa tambon sām sēn hai sūpsūan čhatkān kēkhai nan kap dai čhēng hēt hai kra-sūang mahāthai sāp dūai lēo rō sō nungrōiyīsiphā* [A royal command, refers to the news from Bangkok Time about corpses of one Chinamanfloating along a river in Bang-grabue and one dead body with wound left on the field in Ban-phrongmadua-nua at Samsen district, to inspect all corpses and report to Ministry of the Interior, R.E. 125]. (n.p.).

- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.8.1/408. (n.d.). *Phrarāṭchathān nangsūphim bāng kōk hai kōng trawēn taisūan wā khon phūying kap phūchāi dai phūk tit kan dūai chūak tāt thī tambon pratūnam sa pra thum nan ḥing rīr mai rō sō nungrōiyīsiphā* [A royal command for policeman division to inspect the case of a couple hang themselves to death in Pratunam-saprathum district, R.E. 125]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.8.11/21. (n.d.). *‘Amdēng pūan ying māt khō ‘anuyāt nam sop Ḥhīn hēng sāmī sung pūai tāt yū thī monthon phit nulōk nan ‘ōk paiyang mūang Ḥhīn sang kōng trawēn ‘anuyāt lēo rō sō nungrōiyīsiphok* [Amdang-Puan asks for permission to convey her husband's corpse from Phitsanulok to China, R.E. 126]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.8.11/6. (n.d.). *Ḥhīn ḥhūa sēng ha khō ‘anuyāt nam sop Ḥhīn lao chun hūa bidā sung pai pūai tāt yū thī mūang Suphan burī long mā tham kān chāpanakit thīwat samphanwong Krung Thēp rō sō nungrōiyīsipsī* [Chua-sengha asks for permission to convey his father's corpse from Suphanburi to cremate at Samphantawong temple in Bangkok, R.E. 124]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5N.8.11/9. (n.d.). *Ḥhīn yūan khō ‘anuyāt nam sop kradūk Ḥhīn ngīap bidā sung pūai tāt fang thīwat thalūang monthon nakhōn sawan khao māk ru ngō thēp dōi thāng rotfaī sāt pāknam phō phūa dai mā tham bun tām praphēnī dūai rō sō nungrōiyīsiphā* [Yuan asks for permission to convey his father's corpse which buried at Tha-luang temple in Nakhonsawan to Bangkok by a train, R.E. 125]. (n.p.).
- Ministry of Local Government, Metropolitan and Provincial Police, R.5-R.6. (n.d.). *Phrarāṭchahatthalēkhā Lem Song* [Royal Secretariat, Section 2]. (n.p.).

- Pallegoix, B. - Jean, B. (2009). *Lao rūang krung Sayām* [Description du Royaume de Siam]. Nonthaburi: Sipanya.
- Photchanānukrom Chabap Rāṭchabanthittayasathān Phō.Sō. Sōng phan Sīrōikāosipsām* [The Royal Institute Dictionary 1950]. (1981). (n.p.).
- Photchanānukrom Ra sō nungrōiyīsip* [Dictionary Rattanakosin Era 120]. (1968). Bangkok: Department of Education.
- Rāṭchakitṭhānubēksā Lēm sāmsipsī tōn thī sū* [Royal Thai Government Gazette, Vol. 34, Section 0]. (1917). (n.p.).
- Smith, M. (1999). *Mō farang nai wang Sayām* [A physician at the court of Siam]. Bangkok: Ruamthat.